

Kielelliset erityisvaikeudet (dysfasia) koulunaloitusvaiheessa

abcdefghijklmnopqrstuvwxyzäöåäö

12345+-
67890*/

ABCDEFGHIJKLMNQP
QRSTUVWXYZÆØÅÖ

Koulu on kiva

Tieto- ja
tukipaketti
vanhemmille

Aivohalvus- ja dysfasialiitto ry
Stroke- och dysfasiförbundet rf

SISÄLLYS

Alkusanat	3
Kielelliset erityisvaikeudet (dysfasia)	4
Haasteet oppimisessa	5
Kouluvalmius ja esiopetus	5
Koulunaloitus ja tukimuodot	7
Koulunaloituksen haasteet ja tuet	11
Vertaistuki	17
Projektin kokemuksia koulunaloitusvaiheesta	18
Kirjallisuutta	20

www.stroke.fi

Alkusanat

Tämä opas on tarkoitettu tuki- ja tietopaketti vanhemmille, joiden lapsi on koulunaloitusvaiheessa ja hänellä on kielellisiä erityisvaikeuksia. Opas on Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry:n Meidän perhe menee kouluun -projektin tuotos ja se on tehty yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun sosiologiopiskelijan Anne-Riitta Kovanen kanssa.

Oppaaseen on koottu tietoa kielellisistä erityisvaikeuksista, esiopetuksesta, koulunaloituksesta ja koulunkäynnistä sekä projektissa mukana olleiden perheiden ajatuksia ja tuntemuksia lapsen koulunaloitukseen liittyen.

Oppaaseen on koottu nettilinkejä ja kirjallisuusvinkkejä, joista löytyy lisätietoa.

Tämä julkaisu löytyy liiton sivuilta www.stroke.fi. Verkojulkaisun tietoja päivitetään tarvittaessa.

Kielelliset erityisvaikeudet (dysfasia)

Kielelliset erityisvaikeudet ilmenevät puheen ja kielen tuottamisen ongelmina ja/tai ymmärtämisen vaikeutena. Kielellinen suoriutumisen on merkittävästi muuta suoriutumista heikompaa. Vaikeuksien katsotaan johtuvan keskushermoston vaurioista tai toimintahäiriöstä. Myös perinnöllisyydellä on vaikutusta asiaan.

Kielellisiä arvioita ja diagnoosia asettaessa on joskus vaikea erottaa, onko kielellinen kehitys viivästynyt vai onko kyse kielellisistä erityisvaikeuksista (diagnoosinumerot 80.1 ja 80.2). Kun kielenkäytössä on esimerkiksi nimeämisen vaikeutta, sananlöytämisen vaikeutta tai kielioppivirheitä, odotetaan häiriön olevan pitkäaikaisempi ja pysyvämpi.

Kielellisten erityisvaikeuksien piirteitä voidaan havaita noin 2-vuotiaasta alkaen, mutta lievä kielellinen erityisvaikeus voi ilmetä vasta kouluikässä oppimisvaikeuksina. Kansainvälisen kirjallisuuden mukaan esiintymismäärät vaihtelevat 5–7 prosentin välillä.

Kielellisiin erityisvaikeuksiin liittyy usein vaikeuksia myös muilla kehityksen osa-alueilla. Hahmotushäiriöt, keskittymiskyvyn puute, yleinen kömpelyys, kontaktivaikeudet ja käytöshäiriöt ovat näistä yleisimpiä. Kielihäiriöisille lapsille ominainen piirre on tietynlainen ”jumiutuminen”; tutut asiat sujuvat, mutta siirtymätilanteet ja uudet asiat tuntuvat vaikeilta.

Lisätietoa:

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry: www.stroke.fi

Kielelliset erityisvaikeudet (dysfasia) -opas, Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry

Haasteet oppimisessa

Lapsen, jolla on lieviä kielellisiä erityisvaikeuksia, puhe voi kuulostaa koulun alussa normaalilta. Ongelmia voi kuitenkin olla puheen tuotossa ja ymmärtämisessä, sosiaalisissa taidoissa, lukemaan ja kirjoittamaan oppimisessa, luetun ymmärtämisessä, vieraissa kielissä, motoriikassa, ongelmanratkaisussa ja tarkkaavaisuudessa. Lapsella, jolla on vaikea-asteinen kielihäiriö, on lisäksi vielä kouluiässä puutteita sanavarastossa, sanojen taivutuksessa ja sanajärjestyksessä.

Vaikka lapsella voi olla vaikeuksia puheen tuotossa ja ymmärtämisessä, visuaalinen eli näkemiseen perustuva puoli on yleensä vahva osa-alue. Siksi puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen, kuten kuvien ja tukiviittomien käyttö, auttaa lapsen kanssa kommunikoitaessa. Lapsi kokee

onnistuneensa, kun hän saa kertoa hänelle tärkeistä asioista, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää muita.

Myös kuulijan täytyy huomioida lapsen vaikeudet kommunikoinnissa ja olla herkkänä lapsen aloitteille. Kun aikuiset kommunikoivat lapsen kanssa ja ymmärtävät lapsen viestin, he sanovat asian ääneen käyttäen samalla esimerkiksi viittomia. Näin he antavat lapselle myös mallin sekä puhutusta kielestä että visuaalisen menetelmän käytöstä.

Lisätietoa:

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry: www.stroke.fi

Kommunikointi dysfaattisen lapsen kanssa -opas, Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry

Papunet: www.papunet.net

Vuorotellen. Opas vuorovaikutukseen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin, Kehitysvammaliitto

Opas kommunikoinnin mahdollisuuksiin, Kehitysvammaliitto

Kouluvalmius ja esiopetus

”Miten saan lapseni kiinnostumaan kouluaineista?”

Kouluvalmius

Kouluvalmiudella tarkoitetaan valmiutta oppia koulussa opeteltavia asioita. Kouluvalmiuden havaitsee kiinnostuksena uusien, koulumaisten asioiden oppimiseen. Lapsi innostuu kynäkäytöstä sekä äidinkielen ja matematiikan tehtävistä.

Kouluvalmiuteen liittyy tiedollisten ja taidollisten valmiuksien lisäksi riittävä tunne-elämän kehitys sekä sosiaalinen ja fyysinen jaksaminen. Olisi hyvä pohtia, jaksako lapsi keskittyä tehtävien tekemiseen ja osallistua koko päivän koulutyöhön. Tämän lisäksi petty mysten sietokyky, toisten lasten kanssa toimeen tuleminen sekä puolensa pitäminen ovat keskeisiä taitoja koulun alkaessa. Lapsen pitää olla myös riittävän

omatoiminen eli huolehtia pukemisesta, WC-käynneistä ja omista tavaroistaan sekä ruokailusta.

Jokainen lapsi on erilainen ja kehittyy omaan tahtiinsa. Onnistunut koulunaloitus tarkoittaa sitä, että lapselle tehdään erilaisia koulunaloitusta tukevia ratkaisuja ja siten saadaan muokattua koulunkäynti lapselle eduksi. Kaikissa lapsen kuntoutusta koskevissa asioissa voi olla yhteydessä tahoon, jossa lapsi on tutkittu ja kuntoutussuunnitelma laadittu.

Lapsen kouluvaihtoehto kannattaa pohtia tarkkaan yhteistyössä päivähoiton henkilöstön ja lasta tutkivan tahon kanssa. Jos lapsen koulussa selviäminen huolestuttaa, tehdään lapselle kouluvalmiustutkimus. Jos lapsi tarvitsee erityisopetusta yleisopetuksen luokassa tai erityisluokassa, tarvitaan siihen erillinen hakemus. Hakemukseen liitetään lasta hoitavien tahojen lausunnot.

Esiopetus

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella ja sellaisella lapsella, joka aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin, on oikeus saada esiopetusta myös oppivelvollisuuden alkamisvuonna.

Kunnalla on velvollisuus järjestää esiopetusta, mutta siihen osallistuminen

on vapaaehtoista. Esiopetukseen osallistumisesta päättää oppilaan huoltaja. Tarvittaessa lapselle voidaan järjestää tukitoimia esiopetukseen. Lisätietoja esiopetuksen järjestämisestä saa oman kunnan opetus- tai sosiaalitoimesta.

Pidennetty, 11-vuotinen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää kuusi vuotta. Pidennetyt oppivelvollisuuden tarkoituksena on vahvistaa lapsen kouluvalmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan varsinaisessa perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää seuraavilla tavoilla:

- Viisi vuotta täytettyään lapsi aloittaa vapaaehtoisessa esiopetuksessa. Sen jälkeen hän jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa, jonka jälkeen hän aloittaa perusopetuksen ensimmäisen luokan.
- Lapsen täyttäessä kuusi vuotta, hän aloittaa koulun. Ensimmäinen (mahdollisesti myös toinen) vuosi on oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvaa esiopetusta, jonka jälkeen lapsi jatkaa perusopetuksessa.
- Yhden vuoden voi myös säästää oppivelvollisuuden loppupäähän käytettäväksi (harvinaisempi). Pidennetty oppivelvollisuus voidaan tarvittaessa myös purkaa.

Käytännöt ovat erilaisia eri kunnissa. Luokista voidaan käyttää erilaisia nimikkeitä, kuten starttiluokat tai nollaluokat.

Koulunaloitus ja tukimuodot

"Haasteena on tietojen hajanaisuus. Kun lapsen koulunkäynnille on monia vaihtoehtoja, niin tietoa saa hakea monesta eri paikasta."

Koulunaloitus

Oppivelvollisuus (Perusopetuslaki 21.8.1998/628, 25§)

"Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Jos perusopetukselle säädet-

tyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta 1 momentissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta."

Koulutulokkaan vaihtoehdot:

1. Lapsen lähikoulun yleisopetusluokka. Koulunkäynti alkaa kodin ja koulun yhteisellä neuvottelulla, jossa sovitaan lapsen tarvitsemista tukitoimista ja yhteistyöstä kodin ja koulun välillä. Joskus on mahdollista saada osa-aikaista erityisopetusta sekä tarvittaessa tukiovetusta.

2. Yleisopetusluokka erityisoppilaana, jolloin lapsi saa enemmän tukea ja hänelle laaditaan HOJKS. Jos lapsella on pidennetty oppivelvollisuus, luokassa voi olla enintään 20 oppilasta. Erityisopetus päätöstä haetaan samalla tavalla kuin erityisluokallekin; vanhempien hakemus ja asiantuntijalausunto (yleensä hoitava taho suosittelee), jotka lähetetään lähikoulun rehtorille ja päätös tehdään opetusvirastossa.

3. Erityisoppilaana erityisluokalla, jolloin tehdään HOJKS, jossa määritellään henkilökohtaiset tavoitteet ja tukitoimet. Vaihtoehtona voi olla dysfasialuokka "tavallisessa" koulussa tai erityiskoulussa tai ns. monimuotoerityisluokka, joka voi olla painottunut kielihäiriöisten oppilaiden opetukseen.

4. Koulunkäynnin lykkääminen vuodelle. Tämä on harvinaisempi vaihtoehto lapsen kohdalla, jolla on kielellisiä erityisvaikeuksia. Se on kuitenkin käytössä joissain kunnissa. Lykkäämisvuoden oppilas voi olla esimerkiksi startti- tai nollaluokassa tai esiopetuksessa vielä vuoden. Tällöin hänelle laaditaan omat oppimistavoitteet.

Lapsen, jolla on kielellinen erityisvaikeus, opetuksen järjestämiselle löytyy vaihtoehtoja. Koulun alkaessa ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta säilyy huoltajalla. Koulu tukee kotona tapah-

tuvaa kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan opetuksesta ja kasvatuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Kodin ja koulun välinen tiivis vuorovaikutus lisää opettajan tuntemusta oppilaastaan. Jotta lapsen oppiminen ja koulunkäynti olisi tavoitteellista, tulee koulun olla yhteistyössä vanhempien kanssa tasaisin väliajoin esimerkiksi järjestämällä vanhempainiltoja ja aina tarvittaessa henkilökohtaisia palaverieita.

Vanhemmilla on oikeus vaikuttaa lapsensa koulunaloittamista tai paikkaa koskeviin ratkaisuihin. Kannattaa tutustua huolella esitettyihin vaihtoehtoihin. Koulujärjestelyjen selkiyttämiseen saa apua oman kunnan koulutoimesta.

Jokaiselle koulunsa aloittavalle lapselle, jolla on erityisopetus päätös, tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS). Siinä kuvataan, miten opetussuunnitelman tavoitteet olisi tarkoitus saavuttaa. HOJKSiin kirjataan myös mahdolliset tukitoimet, kuten tukiopeus tai osa-aikainen erityisopetus.

Koulunkäynnin tukimuotoja lapsille, joilla on kielellisiä erityisvaikeuksia:

Tukiopetus

Tukiopetuksessa lapsi saa yksilöllistä ohjausta joko kouluajalla tai kouluajan ulkopuolella. Tukiopetus tulisi aloittaa

heti, kun oppimisvaikeudet on havaittu. Tällöin vältetään siltä, että lapsi jää opinnoissaan jälkeen. Aloitteen tukiopetuksesta tekee yleensä opettaja. Tukiopetusta on pyrittävä järjestämään yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa.

Erityisopetus

(Perusopetuslaki 21.8.1998/628, 17 §)

”Oppilaalla, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia, on oikeus saada erityisopetusta muun opetuksen ohessa.

Jos oppilaalle ei vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun niihin verrattavan syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten, tulee oppilas ottaa tai siirtää erityisopetukseen. Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä taikka muutoin erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa.

Oppilaalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.”

Erityisopetusta voi saada muun opetuksen ohessa samanaikaisopetukseen, pienryhmässä tai yksilöllisesti.

Koulunkäynnin edetessä voidaan miettiä, selviytyykö oppilas yleisopetuksen opetussuunnitelman tavoitteista, ja tarvittaessa niitä voidaan yksilöllistää oppilaalle sopivaksi. Yksilöllistäminen pohditaan yhdessä vanhempien, opettajan ja muiden asiantuntijoiden kans-

sa. Oppimäärä voidaan yksilöllistää vain, jos oppilaalle on tehty opetusvirastossa erityisopetus päätös.

Erityisopetuksen tavoitteena on auttaa ja tukea lasta siten, että hänellä on tasapuolisesti samanlaiset mahdollisuudet suorittaa oppivelvollisuus edellytystensä mukaisesti yhdessä ikätovereidensa kanssa. Erityisopetuksessa lähtökohtina pidetään oppilaan vahvuuksia sekä yksilöllisiä oppimis- ja kehitystarpeita. Opetuksessa on tärkeää, että lapsen itsetuottamusta ja aloitekykyä tuetaan mahdollisimman paljon. Jos oppilaalla ei ole enää tarvetta erityisopetukseen, tulee tehdä päätös hänen siirtämisestään yleisopetukseen.

Perusopetuslain muutos vuonna 2010

Varhaisella puuttumisella ja tuella tarkoitetaan sitä, että kun lapsella havaitaan olevan ongelmia, niihin etsitään ratkaisuja heti, jolloin mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja tukemiseen on runsaasti.

Opetusministeriö on laatimassa perusopetuslain muutosta, joka koskee erityisopetusta ja sen järjestämistä. Nykyisessä laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä, joiden mukaan tiettyjen tukitoimien järjestäminen olisi edellytyksenä ennen erityisopetukseen siirtämistä. Tämä perusopetuslain muutos astuu mahdollisesti voimaan syyslukukaudella 2010. Luonnoksessa on mie-

titty tuen porrastusta, jossa ensimmäisenä tukena oppilaalle on opetuksen yhteydessä annettava lyhytaikainen tuki. Jos tämä ei riitä, siirrytään tehostettuun tukeen ja sen jälkeen erityiseen tukeen.

Lain muutoksella haetaan selkeyttä siihen, kuka voi määritellä oppilaan erityisen tuen määrää ja laatua. Nykyisin ulkopuolisten asiantuntijoiden lausunto on ollut erityistuen ja opetuksen päättämisen edellytys. Lain voimaantulon jälkeen pääpaino siirtyisi lääke-

tieteellisistä perusteista pedagogisiin perusteisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että opetuksen järjestäjä ja koulu ottaisivat päävastuun erityisopetukseen siirtämisen edellytyksistä. (www.minedu.fi)

Lisätietoa:

Perusopetuslaki:

www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628

Opetusministeriö: www.minedu.fi

Opetushallitus: www.edu.fi

Palvelusivustot erityistä tukea tarvitseville oppijoille ja heidän perheilleen:

www.peda.net/veraja/vep

Koulunaloituksen haasteet ja tuet

”Kestääkö lapseni pettymyksiä?”

Oman lapsen koulun aloittaminen on varmasti jokaiselle vanhemmalle jännittävä paikka. Kun koulunsa aloittavalla lapsella on kielellisiä erityisvaikeuksia, saattaa vanhemmilla usein herätä vielä enemmän kysymyksiä lapsensa koulunkäynnin suhteen. Epätietoisuutta voi herätä perheissä paljon, sillä dysfaattisen lapsen koulupolulle on monia vaihtoehtoja. Koulutarjonnassakin voi olla suuria eroja riippuen perheen asuinpaikasta. Vanhempia voi mietittyttää myös lapsen käytännön asioista selviäminen, esimerkiksi omista tavaroista huolehtiminen, ruokailut ja wc:ssä käyminen. Vanhempia voi askaruttaa myös kodin ja koulun välinen yhteistyö.

Yhteistyö kodin ja koulun välillä

”Onko lapseni opettajalla tarpeeksi tietoa lapsestani, toimiiko kodin ja koulun välinen yhteistyö?”

Koulun ja kodin välisen yhteistyön on toimittava mutkattomasti, varsinkin silloin kun oppilas tarvitsee erityistä tukea. Yhteistyön vanhempien ja opettajien välillä tulee sekä edesauttaa että tukea lapsen tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää lasten ja nuorten oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa.

Toimivalla yhteistyöllä kodin ja koulun välillä saadaan hyvät edellytykset lapsen koulunkäynnille. Ennen koulun alkamista lapset käyvät tutustumassa tulevaan kouluunsa. Kun tuleva koululainen tarvitsee erityistä tukea, järjestetään yleensä myös palaveri lapsen koulunaloitusta varten. Hyvä yhteistyö tässä niveltävyydessä varmistaa tärkeiden tietojen siirtymisen tulevalle opettajalle. Palaverissa on hyvä miettiä tulevia käytäntöjä kodin ja koulun välillä. Palaverissa vanhemmat voivat esimerkiksi kertoa, jos lapsella on kotona tapoja ja käytäntöjä, jotka voisivat auttaa käytännön tilanteissa koulussa.

Koulukiusaaminen

”Miten lapseni sopeutuu koululuokkaansa? Saako kavereita, kun on erilainen?”

Koulukiusaamisesta on se, että samalle oppilaalle aiheutetaan toistuvasti ja tahallaan pahaa mieltä. Kiusatun on yleensä vaikea puolustautua tekijää vastaan. Tahallisuudella tarkoitetaan sitä, että siinä on tarkoitus loukata tai aiheuttaa pahaa mieltä. Joskus toisen mielen voi pahoittaa myös vahingossa. Silloinkin asia on hyvä selvittää.

Kiusaaminen on vakava asia, ja se mietityttää varmasti jokaista vanhempaa. Aina ei ole kyse kiusaamisesta, kyse voi olla myös lasten välisestä tavanomai-

sesta vitsailusta, nahistelusta ja hännämisestä. Epäselvissä tapauksissa aikuinen voi neuvoa lapsia siinä, mikä erottaa leikin kiusaamisesta. Leikin täytyy olla kaikkien mielestä hauskaa. Välillä kaverisuhteissa voi olla alamäkiä. Joskus loukataan ja tullaan loukatuksi, sovitaan ja pyydetään anteeksi ja jatketaan leikkejä. Vanhempien on hyvä jutella näistä asioista lapsen kanssa. Miten muiden käytös vaikuttaa minuun, entä minun käytökseni muihin? Keskusteluilla on iso merkitys siihen, etteivät asiat jää painamaan lapsen mieltä.

Koulussa koulukiusaamista ehkäistään monin keinoin. Myös kotona asian eteen voidaan tehdä paljon, vaikka kiusaaminen ei koskettaisikaan sinä hetkenä omaa perhettä. Kysymällä lapsen koulupäivästä vanhemmat osoittavat lapselleen olevansa kiinnostuneita koulunkäynnistä. Vanhempien kannattaa myös olla herkkänä lapsen sanattomille viesteille ja varata keskusteluille aikaa.

Lisätietoa koulukiusaamisesta ja siihen puuttumisesta:

www.kivakoulu.fi

Opetushallitus:

www.edu.fi/hankkeita/koulurauha/turvallinen_koulupaiva.pdf

Mannerheimin lastensuojeluliitto ry:

www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/

Koulumatkat

”Pääseekö lapseni turvallisesti kouluun? Olemmeko oikeutettuja koulukyytiin?”

Jos esi- ja perusopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioidaan ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi.

Oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia ja erityisopetuksen oppilaan kolme tuntia. Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan. Lisätietoa kuljetusten käytännöistä saa oman kunnan koulutoimesta.

Aamu- ja iltapäivähoito

(Perusopetuslaki 48 b § 19.12.2003/1136)

”Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua. Lisäksi aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tulee tarjota lapsille monipuoliset mahdollisuudet osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan sekä mahdollistaa lepo rau-

hallisessa ympäristössä, ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilön valvonnassa.”

Kunta voi järjestää ja hankkia tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa. Jos kunta järjestää tai hankkii tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, tulee sitä tarjota kunnassa toimivien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta 17 §:n 2 momentissa tarkoitetuille oppilaille kunnan päättämässä laajuudessa.

Lisätietoa:

Opetushallitus:

www.edu.fi/apitoiminta/erityista_tukea_tarvitsevat.pdf

Koulukielen sanastoa

Suomen Vanhempainliiton sivuilta löytyy paljon tietoa lapsen koulunkäyntiin liittyen. Alla olevasta linkistä löytyy koulukielen sanasto, joka on 12-sivuisen lehtinen ja sen saa helposti tulostettua paperiversioksi.

Lisätietoa:

Suomen Vanhempainliitto:

www.vanhempainliitto.fi/materiaalit/

Henkilökohtainen apu

Vammaispalvelulain uudistus tuli voimaan 1.9.2009. Henkilökohtainen apu, jolla tarkoitetaan välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella, muuttui subjektiiviseksi oikeudeksi vaikeavammaiselle. Henkilökohtaisen

avun on tarkoitus auttaa vaikeavammaista henkilöä toteuttamaan omia elämän valintojaan sekä omaehtoista toimintaa. Avun tarvitsijan on itse voitava vaikuttaa ja määrittellä missä asioissa ja miten avustaminen tapahtuu. Henkilökohtainen apu on apua niissä toiminnoissa, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei niistä vammaan tai sairautensa vuoksi selviä. Järjestämistapa sovitaan palvelusuunnitelmassa.

Lisätietoa:

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry:
www.stroke.fi

Puhevammaisten tulkkipalvelut

Tulkkipalvelu perustuu vammaispalvelulakiin ja sitä voidaan myöntää opiskeluun, asioimiseen, yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja virkistäytymiseen. Puhetulkkipalvelun tarve on aina yksilöllinen ja saattaa muuttua ajan kuluessa.

Lisätietoa:

Papunet:

<http://papunet.net/yleis/tulkkipalvelu.html>

Kela: www.kela.fi

Alle 16-vuotiaan vammaistuki

Alle 16-vuotiaan vammaistuki on tarkoitettu pitkäaikaisesti sairaalle tai vammaiselle lapselle. Alle 16-vuotiaan vammaistuki on ollut aiemmin nimeltään lapsen hoitotuki.

Lisätietoa:

Kela: www.kela.fi

Osittainen hoitoraha ja hoitovapaa

Vanhempainvapaan jälkeen voi jäädä osittaiselle hoitovapaalle, jolloin lyhennetään palkattomasti päivittäistä työaika tai viikkotyöaika.

Kela maksaa osittaista hoitorahaa osittaisen hoitovapaan ajalta seuraavasti:

- Alle 3-vuotiaan sekä ensi- ja toisluokkalaisen vanhemmille.
- Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan lapsen vanhemmille sen vuoden heinäkuun loppuun, jolloin lapsen 3. lukuvuosi loppuu.

- Oppivelvollisena esiopetukseen osallistuvan lapsen vanhemmille, kun lapsi aloittaa koulun vuotta säädettyä myöhemmin.

Lisätietoa:

Kela: www.kela.fi

Sosiaaliturvasta lisätietoa löydät myös

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry:

www.stroke.fi

Kuinka perhe jaksaa?

”Haluaisimme löytää oikeat keinot auttaa lasta läksyissä”

Lapsen koulun aloittaminen koskettaa koko perhettä. Koko perheen; lapsen, vanhempien ja sisarusten on puhallettava ”yhteen hiileen”, jotta arjessa kaikki voisivat hyvin. Vanhemmilla on kuitenkin vetovastuu. Vanhempien tulisikin muistaa, että vaikka tulis haasteita lapsen kanssa, he ovat kuitenkin vanhempiina lapsensa parhaita asiantuntijoita.

Jotta perheellä riittää voimia menä eteenpäin, tulee välillä pysähtyä. Perheenjäsenten on osattava ottaa aikaa itselleen arjen hälinän keskellä. Tässä vinkkejä jaksamiseen:

Huolla parisuhdetta, sillä toimiva parisuhde perheen keskellä on tärkein tukipilari. Vanhempien tulis muistaa levätä sekä yksin että yhdessä. Esimerkiksi viikonloppuloma kahdestaan puolison kanssa auttaa jaksamaan pitkälle arjen hälinässä.

Huomioi sisarukset. Kun perheessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi, voi joskus muut sisarukset unohtua. Anna pieni hetki päivässä sisarukselle. Tällöin lapsi ymmärtää, että hänestäkin välitetään, vaikka hän jäisikin joskus vähemmälle huomiolle.

Lapsen jaksamista auttavat selkeät rutiinit, niin että ruokailu, läksyjenkokoaminen ja nukkumaanmeno-aika olisivat ainakin arkisin samaan aikaan. Tällöin lapsikin on rauhallisempi, kun hän voi ennakoita ja tietää mitä seuraavaksi tapahtuu.

MISTÄ VOIMAA VANHEMMUUTEEN

- Lapsen onnistumisista erilaisissa asioissa.
- Perheen yhteisistä mukavista tekemisistä.
- Oma ajankäytön tasapainosta; omat harrastukset, työ, fyysinen kunto ja riittävä lepo myös aikuiselle.
- Yhteisestä ajasta parisuhteelle, keskusteluista puolison kanssa.
- Ystäviltä ja sukulaisilta.
- Sallimalla itselle helpotusta kotihommiin, jotta jaksaa pyörittää arkea.
- Hakemalla ajoissa apua perheen ulkopuolelta.
- Huumorista.
- Ajattelemalla pidemmälle tulevaisuuteen.

MITEN TUEN LASTANI

- Olemalla kiinnostunut lapsesta ja koulusta.
- Poistamalla häiriötekijöitä läksyjen teosta.
- Positiivisella asenteella koulua kohtaan.
- Järjestämällä aamu- ja iltapäivähoidon.
- Varmistamalla turvallisen koulumatkan.
- Olemalla yhteistyössä opettajan kanssa.
- Oppimisleikkien ja pelien avulla.
- Vastaamalla lapsen kysymyksiin ja kannustamalla.
- Huolehtimalla perusrutiineista; ruoka, uni, puhtaus, tauot.
- Huolehtimalla arjen säännöllisyydestä ja ennakoimalla tilanteita.

Kooste projektissa mukana olleiden perheiden vastauksista.

Lisätietoa:

Väestöliitto: www.vaestoliitto.fi

Mannerheimin lastensuojeluliitto ry: www.mll.fi

Vertaistuki

”Vertaistukiryhmässä saamme mahdollisuuden keskustella ja vaihtaa kokemuksia perheittemme arjesta ja lapsista.”

”Vertaistukiryhmässä ei tarvitse ”selitellä”, voimme puhua asioista niiden oikeilla nimillä.”

Vertaistuella on suuri merkitys ihmisen jaksamiselle ja elämäntilanteelle. Vertaistuki perustuu yhteisten kokemusten jakamiseen ja sillä tarkoitetaan kahta tai useampaa ihmistä, joita yhdistää jokin ongelma tai samankaltainen elämäntilanne. Kun elämään tulee muutoksia, uusi elämäntilanne vaatii sopeutumista ja uuden elämän haltuun ottamista. Vertaisryhmissä on tarkoitus tukea ja vahvistaa arkipäivän selviytymistä sekä sopeutumista uu-

teen elämäntilanteeseen, kuten esimerkiksi vamman tai sairauden aiheuttamiin muutoksiin.

Mistä vertaistukea saa?

Kielihäiriöisten lasten perheet voivat löytää vertaistukea ja -ryhmiä esimerkiksi yhdistystoiminnan kautta sekä Internetistä keskustupalstoilta. Aivohalvaus- ja dysfasialiiton lääkinnällisenä kuntoutuksena järjestettävillä sopeutumisvalmennuskursseilla perheet ovat saman asian takia. Näin syntyy mahdollisuus myös vertaistukeen, kun tutustutaan muihin perheisiin, joilla on samoja mietteitä kuin itsellä.

Lisätietoa sopeutumisvalmennuskursseista ja oman alueen yhdistyksistä:

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry: www.stroke.fi

Projektin kokemuksia koulunaloitusvaiheesta

”Vertaistuen avulla on ollut helpompi tehdä päätöksiä. Sen avulla olemme saaneet vaihtoehtoja asioille ja näkökulmia siihen, miten muut ovat toimineet erilaisissa tilanteissa ja asioissa.”

”Samalla on saatu paljon uusia ystäviä, eikä vertaistukea ole tarvinnut hakea muualta.”

”On saatu paljon käytännön vinkkejä arkeen.”

Meidän perhe menee kouluun - projekti (2007–2009) oli osa Raha-automaattiyhdistyksen oppimisvaikeusohjelmaa ja se kohdentui perheisiin, joiden esiopetusikäisellä lapsella on kielellisiä erityisvaikeuksia (dysfasia). Projektin tavoitteena oli ennaltaehkäistä näiden lasten riskiä saada oppimisvaikeuksia kouluiässä, tukea perhettä koulunaloitusvaiheessa ja verkostoitua vertaistukiryhmän kanssa.

Tavoitteena oli myös tiedon jakaminen perheille kielellisistä vaikeuksista ja niihin liittyvistä asioista. Tarkoituksena oli myös lisätä perheiden jaksamista koulunaloitusvaiheessa ja antaa arjen työkaluja perheelle lapsen koulunkäynnin tukemiseksi. Perheet kokoontuivat lähipaikkakunnalla viikonlopputapaamisissa 4–6 kertaa. Projektin kuluessa perheille muodostettiin myös keskustelusivusto, jonka kautta yhteydenpidosta, vertaistuen ja tiedon saamisesta tuli luonnollinen osa arkipäivää. Projektiin osallistui Pohjanmaalla 12 perhettä ja pääkaupunkiseudulla 15 perhettä.

Vanhempien mielestä projektin tärkein anti oli vertaistuki. Viikonloppujen aikana he tutustuivat toisiinsa ja jakoivat arjen kokemuksiaan. Jonkin perheen hyväksi kokemia keinoja oli helppo keilla omassa arjessa. Vanhemmat saivat vertaistuen kautta myös tietoa erilaisista tukimuodoista ja harrastuksista.

Keskustelupalsta: www.stroke.fi/keskustelu

Vanhempien kokemuksia

”Samassa tilanteessa olevien kanssa on ollut helpompi jakaa kokemuksia ja kysyä kielellisiin erityisvaikeuksiin liittyvistä ongelmista.”

- Projektin avulla perheet ovat kokeneet saaneensa paljon apua kysymyksiinsä.
- Projektin järjestämien leirien/tapaamisten myötä he ovat saaneet uusia ystäviä ja sitä kautta vertaistukea.
- Ennen projektin alkamista lapsen tulevaisuus ja koulunaloitus saattoi olla perheille ”musta aukko”, eikä tiennyt mistä olisi saanut tietoa.
- Vertaistuen ansiosta perheet eivät tunne enää olevansa ”yksin” ongelmansa kanssa.
- Projektin ollessa nyt lopuillaan, tuntee jokainen perhe saaneensa paljon tietoa, tukea, apua ongelmiinsa. Niillä eväillä on hyvä jatkaa eteenpäin, eivätkä he jatka sitä yksin.

Lisätietoa projektista:

Aivohalvaus- ja dysfasialiitto ry: www.stroke.fi

Kirjallisuutta

Eki on ok -kuinka kielellinen vuorovaikutus onnistuu.

Tuovinen, S. ja Pitkänen, P. Haukkarannan koulu. 2004.

Erityistä tukea tarvitsevat oppilaat aamu- ja iltapäivätoiminnassa.

Rajala, R. (toim.). 2007. Opetushallitus. www.apip.fi.

Esiopetus tavoitteellisen oppimispolun alkuna.

Högström, B. & Saloranta, O. (toim.) 2001.

Iso lapsi, pieni koululainen. Hyvän lapsuuden ytimessä.

MLL:n julkaisut. <http://kauppa.mll.fi/>

Joko se puhuu? – Kielen kehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa.

Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T., Ketonen, R. (toim.) 2003.

Kielitaito puhkeaa kukkaan. Kieltä rikastuttavia leikkejä 3-6-vuotiaille lapsille.

Harju, H. Folkhälsan Mittnyland Ab. 2006.

Kumpikaan meistä ei pärjää yksin, - sisaruksena perheessä, jossa on vammaisen lapsi.

Melamies, N. MLL:n Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö Kuntoutus- ja kehittämiskeskus Huvitus. 2002.

Lapsellani on oppimisvaikeuksia.

Numminen, H., Sokka, L. 2009. Edita Publishing Oy.

Sanat sekaisin? – Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluiässä.

Ahonen, T., Siiskonen, T., Aro, T. (toim.) 2001.

Tarinan kertojat. Iloa ja leikkiä kieleen, liikkumiseen ja laskemiseen.

Karvonen, P. Erilaisten oppijoiden liitto ry, Keski-Suomen erilaiset oppijat ry. 2009.

Yhdessä. Leiki, liiku ja lue lapsesi kanssa.

Karvonen, P. ja Lehtinen, T. Erilaisten oppijoiden liitto ry, Helsingin seudun erilaiset oppijat ry, Hero. 2009.

Ymmärsinkö oikein? – Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä.

Aro, T., Siiskonen, T., Ahonen, T. (toim.) 2007.